

Kuvataiteen mediakokija

Teksti ja kuvat: Aki Petteri Lehtinen

Silvottuja ruumiita, kidutuksia, pikateloituksia ja raiskauksia. Helsinkiläinen taidemaalari shokeeraa teoksillaan.

- Uusimaa, 4.1.2007

'Mika Vesalahti shokeeraa teoksillaan', otsikoi kansilehdellään sanomalehti *Uusimaa* tammikuun alussa kuvataiteilija Mika Vesalahden piirrosnäyttelyä käsittelevän uutisen. Yrjö A. Jäntin taidemuseossa Porvoossa 11. helmikuuta päättyneen *Aikalaismytologioita II* -näyttelyn yleisömäärä jäi suhteellisen pieneksi. Lisäksi *Uusimaan* uutisen jälkeen museosta tiedusteltiin, onko taiteilija Vesalahti mahdollisesti hullu.

Mika Vesalahden mukaan *Uusimaa*-lehden juttu antoi hänen tussipiirustuksistaan vääristyneen kuvan ja pelotti katsojat. Vesalahden yhteiskunta- ja mediakriittinen piirrostaide välittyi sanomalehden lukijoiden mieliin julmuuksista nauttivana perversiona. Omien sanojensa mukaan Vesalahti oli *Uusimaa*-lehdelle antamassaan haastattelussa nimenomaan painottanut välttävänsä shokkiefektejä, ”sillä mauttomuuden raja on aina lähellä”. Vesalahden viimeaikaisten näyttelysarjojen maalaukset ja piirrookset perustuvat irakilaisen Abu Ghraibin vankilan laajasti uutisoituihin kuviin, joissa yhdysvaltalaiset sotilaspoliisit kiduttavat irakilaisvankeja.

Kun taiteilija asettaa teoksensa julkisesti esille, hän tietoisesti altistaa sen myös julkiselle arvostelulle. Vaikka taidekritiikki olisi negatiivista, taiteilijan on harvoin perusteltua tai edes kannattavaa ryhtyä väittelemään kritiikkaa vastaan. Kun taiteilijan työ toisaalta uutisoidaan tarkoitushakuisen provosoivasti hänen omaa taiteellista näkemystään vastaan sekä taiteilijan antamia lausuntoja muunnellen, kyseessä ei ole taidekritiikki, joka taiteilijan pitäisi hyväksyä osana julkista työtään.

Vesalahden tapauksessa hänen *Uusimaa*-lehden toimittajalle esittämänsä kuva-analyysi ja tarkennukset vuoden 2006 aikana syntyneiden tussipiirustusten rajautumisesta vain ja ainoastaan Abu Ghraibin kidutuskuviin muuttuivat uutisessa ”silvotuiksi ruumiiksi, pikateloituksiksi ja raiskauksiksi”. Vesalahti ei tätä hyväksynyt, vaan vaati lehden päätoimittajalta korjattua uusintajuttua ja otti lisäksi yhteyttä Julkisen sanan neuvostoon, jonka tehtävänä on yhtäältä valvoa hyvää

journalistista tapaa ja toisaalta puolustaa sananvapautta. Tammikuun lopussa *Ilta-Uusimaa* kirjoittikin Vesalahdesta uuden kirjoituksen otsikolla ”En halua shokeerata”. Mistä Mika Vesalahdessa ja hänen taiteessaan sitten on kysymys?

Helsingissä vuonna 1967 syntynyt Vesalahti on opiskellut Vapaassa taidekoulussa sekä valmistunut Kuvataidetaideakatemiasta, jossa hän opiskeli vuosina 1988–1993. Hänen ensimmäiset näyttelynsä olivat vuoden 1995 yhteisnäyttely Tampereen Mäntinrannan taidekeskuksessa sekä yksityisnäyttely Helsingin Galleria Jangvassa.

Helsingin ekologisella koerakentamisalueella Viikin kaupunginosassa vaimonsa ja kahdeksanvuotiaan poikansa kanssa nykyisin asuvalla Vesalahdella on jälleen takanaan kiireinen näyttelytalvi. Shokeeraavana uutisoitu Porvoon Aikalaismytologioita II -piirrosnäyttely nähtiin jo viime vuoden lopussa Espoon kulttuurikeskuksen WeeGeen Galleria Aarnissa. Tammikuun alussa Vesalahti matkusti Pariisiin suomalaistaiteilijoiden yhteisnäyttelyn avajaisiin. Pariisin näyttelytyöt olivat *Aikalaismytologioita* -sarjan ensimmäisestä, vuosina 2004 ja 2005 valmistuneesta osasta.

Pariisilaisnäyttelyn kuraattorina toimi helsinkiläinen AVA Galleria, joka taiteellisen toiminnan lisäksi tukee katulapsitoimintaa Brasiliassa pitämällä yllä paikallista taidekoulua. Näyttely järjestettiin Pariisin ydinkeskustassa Brasilian kulttuurikeskuksen tiloissa taidegalleria François Mansartissa, josta se siirtyy keväällä edelleen Milanoon ja myöhemmin kesällä Helsinkiin.

Taiteellisen työnsä ohessa maalausta opettavalla Vesalahdella on siis vahva kuvataiteellinen koulutus. Toisaalta hänen usein sarjoiksi tekemissään kerronnallisissa töissä on kirjallinen tausta. ”Työni limittyy taidehistoriaan ja saa siitä käyttövoimansa. Henkilökohtainen sulautuu yleiseen. Kirjallisuus, filosofia, musiikki ja elokuva muodostavat oleellista viiteverkostoa työni taustalla.” Vesalahti kuitenkin myös ironisoi taiteellista koulutusta toteamalla virnistäen, että nykyisin taiteilijallakin oletetaan olevan työskentelynsä pohjana yhteisöllisesti tunnustettu koulutus porvarillisten ammattien malliin.

Taiteellisten tekniikoiden hallinta on kuitenkin tärkeää. Vesalahti toteaa, että maalauksen opettaminen Työväenopistossa on saanut hänet pohtimaan ja arvioimaan tarkemmin omassa työssään käyttämiään tekniikoita. Kaikesta kirjallisesta ja akateemisesta taustasta huolimatta Vesalahden taiteellinen ajattelu ja työ ovat kuitenkin vahvasti yhteiskuntakriittistä – erityisesti kohua aiheuttaneessa *Aikalaismytologioita* -sarjassa.

Aikalaismytologioita-sarjan ensimmäinen osa, joka on ollut esillä Pariisin lisäksi TM-galleriassa Helsingissä, koostuu öljyvärimaalauksista. Myös ensimmäisen osan teokset perustuvat tiedotusvälineissä vuonna 2004 julkaistuihin irakilaisen Abu Ghraibin vankilan kidutuskuviin. Maalaussarja on ”yritys käsitellä nykymedian kuvatulvaa perinteisellä maalauksen välineellä” sekä tiedonvälitystä ”myyttinä, joka samalla peittää ja paljastaa”.

Vesalahdelle on tärkeää, että taide herättää kysymyksiä. Organisoidun kidutuksen kaltaiset ihmisoikeusrikkomukset eivät tiedotusvälineiden välittämässä uutis- ja kuvatulvassa tule välttämättä ymmärretyksi toisten ihmisten epäinhimillisenä kohteluna ja todellisena inhimillisenä kärsimyksenä. Vesalahti on huolestunut siitä, että viihdeteollisuuden väkivaltaan tottunut yleisö samaan aikaan torjuu todellisuuden väkivaltaisuuden ja jättää siksi puuttumatta siihen. *Uusimaa*-lehden uusintahaastattelussa Vesalahti kertoo sotilaspoliisien Abu Ghraibin vankilassa ottamiin digikuviiin perustuvien uutiskuvien ”tietynlaisen mykkyuden ja uhrien verhotun identiteetin” puhutelleen häntä. Kielitieteen tutkija **Pekka Saariston** kirjoittamassa näyttelyesitteessä tulee esiin taiteilijan reaktio tähän mykkyuden puhuttelevuuteen. Esittämällä huputettuja vankeja maalauksissaan ja piirroksissaan Vesalahti pyrkii sellaiseen ”vuoropuheluun todellisuuden kanssa, jonka median speaktaakkeli kieltää”.

Vesalahden maalausten ja piirrosten ei kuitenkaan ole tarkoitus moralisoida todellisuutta tai tiedotusvälineitä, vaan tarkastella niiden olemisen ja toiminnan tapoja. Teoksissa tulee esiin muun muassa erilaisia valtasuhteita. Ihminen – kääntää hän sitten päänsä uutisten kidutuskuvilta tai katsoo järkyttyneenä Vesalahden teoksia – on joka tapauksessa aina osatekijä jossain historiallisessa suhdejärjestelmässä. Ihmisen historiallinen ja kulttuurinen kontekstisidonnaisuus ehdollistaa hänen vapautensa tehdä arvostelmia ja toimia niiden mukaisesti.

Ajatus ei ole erityisen uusi, mutta Vesalahdella on syy tarttua aiheeseen. ”Olisi itsestään selvää todeta, että elämme kuvien ympäröimänä ja läpäisemänä, ellemme suhtautuisi kuviin niin välinpitämättömästi ja eläytymättä.” Vesalahden maalaamat ja piirtämät kuvat eivät ole tiedotusvälineiden esittämien kidutuskuvien toistoa, joka entisestään etäännyttäisi katsojaa todellisesta tapahtumasta. Kysymys on maailman kokemisen tavoista, niiden tutkimisesta, esiintuomisesta ja kyseenalaistamisesta. ”Taiteilijan on annettava muoto kaikkein vaikeimmille kokemuksilleen ja elämismaailman haasteellisimmille ristiriidoille. Tähän kuuluu niin sisäinen kuin yhteiskunnallinen ulottuvuus, jotka eivät jakaudu erillisiksi maailmoikseen, vaan muodostavat maailman lihallisuuden, kaiken havaitsemisen kokemuksellisen pohjan.”

Vesalahdesta on kiinnostavaa käsitellä nykyisiä sähköisiä tiedotusvälineitä sekä niiden reaaliajassa tuottamia ja välittämiä uutisia ja uutiskuvia perinteisemmän taiteen keinoin. Ilmiöiden ymmärtäminen edellyttää kriittistä etäisyyttä, joka voidaan saavuttaa vain tietyn välimatkan kautta. Kriittistä etäisyyttä Vesalahti hakee erilaisten vastakohtaisuuksien kautta. Etäisyyden mahdollistavia välimatkoja löytyy tarkasteltaessa esimerkiksi sähköisten tiedotusvälineiden nopeutta suhteessa maalaustaiteen hitauteen, teknistä tosinnettavuutta suhteessa käsityöhön tai puolueetonta toteavuutta suhteessa kantaaottavuuteen.

Esimerkiksi Abu Ghraibin vankilassa otetut ja tiedotusvälineiden suurelle yleisölle välittämät kuvat katoavat nopeasti uusien tapahtumien uutiskuvien alle. Vesalahta miellyttää ajatus, että hänen *Aikalaismytologioita* -sarjan teoksensa ”vanhenevat” lähes reaaliaikaisesti suhteessa sähköisten tiedotusvälineiden välittämiin uutisiin. Kuvataiteilijana hän sanoo olevansa auttamattomasti ”myöhässä”, mutta juuri tässä on hänen mukaansa kuvataiteen vahvuus. Taideteoksina kuvat säilyvät herättämässä keskustelua.

Taiteilijaliiton hallituksessa istuva Vesalahti, jonka teoksia on lukuisissa julkisissa ja yksityisissä kokoelmissa, työskentelee pääsääntöisesti studiossaan Suomen taiteilijaseuran Ateljeesäitiön taiteilijatalossa Helsingin Vallilassa. Muun muassa Ateljeesäitiön ulkomailla sijaitsevat työtilat ovat mahdollistaneet kuukausien mittaisia työskentelyjaksoja Ranskassa, Espanjassa, Italiassa ja Saksassa. Vesalahden töitä alkuvuodesta Suomessa nähnyt saksalaisen museon edustaja ehdotti Vesalahden näyttelyn viemistä Saksan Solingeniin Baden Museumiin.

Taiteilija viihtyykin ulkomailla, eikä vähiten teostensa kotimaisen vastaanoton takia. Tätä artikkelia varten tehdyssä haastattelussa Vesalahti kertoi, että se on ollut älyllisesti laiskaa. Suomalaisten etäisyys eurooppalaisen kriittisen ajattelun perinteestä on paljastunut näennäisen järkyttyneissä yleisökommenteissa: ”Miksi tämä aihe?” ”Oletko ahdistunut?” ”Eikö maailmassa ole tarpeeksi pahaa ilman kuviasikin”, ”Eikö sinulla ole mitään vastuuta?” On helppo olla samaa mieltä siitä, että nämä kysymykset eivät hehku analyyttistä terävyyttä tai heijasta syvällistä kulttuurintuntemusta. Vesalahti ihmettelee, missä maailmassa elämme, ”jos jokin niin nörtti ja etäisen institutionaalinen alue kuin kuvataide muka esittää todellisuuden julminta osaa?”

Vesalahden omasta *Aikalaismytologioita* -sarjaan liittyvästä kirjoituksesta löytyy vastaus siihen, miksi mediaa tutkivaa taidetta tarvitaan: ”Media tuottaa ylikansallista, kaikkialle levittäytyvää ja mihinkään kiinnittymätöntä kuvastoa, josta harhaileva katse turhaan etsii kiintopisteitä. Se levittäytyy eteemme selkiytymättömänä maisemana, josta laadulliset merkityssuhteet puuttuvat. [...]

Kykenemme massaviestinnän puuduttamina katsomaan suuronnettomuuksien ja väkivallantekojen julmaa kuvastoa vailla myötätunnon liikahdusta. Emme enää tavoita maailmaa kokemuksellisesti eläytyen, sillä median tarjonta yksinkertaisesti ylittää vastaanottokykymme.”

Edellä lainatut yleisökommentit antavat aihetta huoleen, että Vesalahden massaviestinnän vastaanotossa näkemä välinpitämättömyys koskee myös taiteen kokemista. Taiteilija Vesalahti hakee kuitenkin vastausta juuri taiteesta ja sen yksilöllisestä kokijasta. Vesalahden mukaan nimittäin taiteen tulee asettaa paino yksittäisen toimijan harteille, ”tämän ajattelulle ja moraaliseen suuntautumiselle, ihanteelle, jota arkitodellisuudessa ei ole olemassakaan. Tämä taiteilijan vastaus sitoutuu, rajaa näkökulman mutta samalla tavoittaa maailman kokonaisuena.”

Kysymys on siis myös yhdessä yleisökommentissakin esiin tulleesta yksilön vastuusta. Niin taiteilija ja taiteen kokija kuin kidutettu ja kiduttajansakin elävät siinä samassa maailmassa, joka tulisi Vesalahden mielestä tavoittaa kokonaisuena. Vuoden 2003 keskeneräiseksi jäänyttä *Sisällissota*-sarjaansa kommentoidessaan Vesalahti epäili, että historiallinen ”kokonaisnäkemys” saattaa olla nykyajassa mahdoton henkilökohtaisen historiallisen kokemuksen puuttuessa. Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole ristiriidassa sen hegeliläisen periaatteen kanssa, että filosofia on tai sen pitäisi olla oman aikansa tavoittamista ajattelulla. Kysymyksiä esittävä ja herättävä taide ei ole pitkän välimatkan päässä tämän kaltaisesta filosofiasta.

Joka tapauksessa tuntuu selvältä asialta, että vain ympäristönsä puuduttamat voivat kääntää selkensä kidutuksen kaltaisille epäinhimillisyyksille. Vesalahden optimistisin sanoin: ”Taide on yhä mahdollista asettaa ajattelun ja mielikuvituksen vapauden alueeksi, joka mahdollistaa ihmisyyden toteutumisen päättymättömänä prosessina.”

Mika Vesalahden teoksiin voi tutustua osoitteessa <http://personal.inet.fi/taide/mika.vesalahti/maalaussarjat.html>